

Pozitivna avtoriteta

■ **Nika Bracovič Blatnik**, univ. dipl. prof. razrednega pouka, je učiteljica mentorica na OŠ Zagradec, podružnična šola Krka ter avtorica člankov v strokovnih revijah.

Ob omembi besede avtoriteta pomislimo na nekoga, ki ima moč, da nekaj naredi. Z njo smo se zagotovo srečali – ali smo imeli vlogo podrejenega pola in je bila v odnosu avtoriteta druga oseba ali pa je bila ta vloga dodeljena nam kot staršem v procesu odrasčanja našega otroka. Mnogo je definicij in klasifikacij avtoritete. Vendar – ali nam uspeva? Ali se znamo v določenih situacijah pod pritiskom odzvati na ustrezen način, dovolj hitro in uspešno? In predvsem – ali je to za otroka vzgojno in koristno?

Izraz avtoriteta sega daleč v preteklost. Izhaja iz latinske besede *auctoritas*, kar pomeni veljavnost, vpliv, ugled in oblast. Poznamo tudi izraz *auctor*, ki je sinonim za ustanovitelja, svetovalca, učitelja, vzornika.

Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja, da je avtoriteta »ugled ali vpliv, ki izhaja iz vodilnega položaja, moči, znanja«. To lastnost lahko zlahka pripišemo znanstvenikom, priznanim strokovnjakom, voditeljem držav in drugim. Kakšne vrste avtoriteta smo učitelji?

Biti učitelj z veliko začetnico

V preteklosti je imel učitelj avtoriteto že zaradi svojega naziva. Poklic je bil v družbi spoštovan in časten, lahko bi ga primerjali celo s poklicem duhovnika ali sodnika.

»Takšna je bila družbena klima in tudi starši so v tem duhu vplivali na otrokovo mnenje o učitelju, posledično pa na njegovo avtoriteto.« (Rus, 2011: 7)

Vloga šole se čez leta spreminja, hkrati pa se s tem pojavlja potreba po spreminjanju starih vlog učiteljev ali po pridobivanju novih (Razdevšek Pučko, 2004), zaradi tega pa se posledično spreminja tudi odnos med učencem in učiteljem (Javornik in Šebart, 1991). Vloga učitelja postaja drugačna, raznolika in vsestranska glede na spreminjajočo se družbo.

Učitelji in starši se pogosto sprašujejo, kako najti ravnovesje med razvajanjem, permissivnostjo in strogostjo. Ni dobro, če so učitelji (ali starši) pretirano omejujoči ali preveč popustljivi. Iskanje prave mere vedno pomeni postavljanje jasnih, trdnih in pravičnih mej, ki se jih morajo otroci zavedati, jih poznati in se jih držati, saj so postavljene meje ključne pri vzgajanju

otrok in pomembno vplivajo na oblikovanje avtoritete in moči v vzgoji. Otroku potrebuje avtoriteto, saj mu ta predstavlja varnost.

Stanko Gogala (2000), slovenski pedagog, v svojih izbranih spisih zapiše, da o avtoriteti govorimo takrat, ko priznamo človeka toliko nad seboj in nad svojim duševnim in duhovnim obzorjem, da hočemo od njega sprejemati izobrazbene resnice in spoznanja ali pa živa doživetja vrednot. V odnosu med učiteljem in učencem poznamo kar nekaj klasifikacij avtoritete (Kovačič, 2008), ki jih definirajo različni avtorji (Kroflič, Rousseau, Brajša).

V različnih teoretičnih opredelitvah lahko opazimo dejstvo, da je moč avtoritete odvisna od učiteljeve osebnosti, njegovega položaja in znanja ter od obvladovanja vzgojnih dejavnikov.

Vzgoja brez avtoritete ni možna. Je celo ključna za uspešen učni proces, torej za prenos znanja na učence. Zavedati se moramo, da otroci avtoritete ne odklanjajo, ampak si jo celo želijo: stabilno in notranjo, zgrajeno na podlagi močne osebnosti. Kakšen mora potemtakem biti učitelj, da ima avtoriteto v razredu?

Učitelj ima posebno moč, njegova beseda je za učence 'zakon'. Njihov cilj je postavljanje in utrditev mej z malo upora, v to pa bi radi usmerili malo časa in truda. Je to izvedljivo? Mesec september ni le snovno obsežen, je tudi vzgojno zahteven. Učenci se navajajo na novega učitelja, njegove vzgojne prijeme, na višji, zahtevnejši razred. Vsak ima drugačne pristope, reakcije, prijeme, ki jih ne more uporabiti pri vseh. Pravila se izoblikujejo v letih izkušenj, pri poučevanju različnih generacij. Čeprav vsako leto dobimo v razred otroke

enake starosti, so si osebno popolnoma različni. Naj omenim nekaj zlatih pravil, ki so moja osnova za poučevanje v razredu. Nekaj sem jih zasledila tudi v knjigi Sabine Košmrl Srčni učitelj (2019).

Zlata pravila

- Postavimo jasna pravila. Ob tem moramo že vnaprej vedeti, da se bodo prej ali slej kršila. Pogosto se začne z vedenjsko problematičnimi učenci. Če ne ukrepamo takoj, pa v 'domino efektu' sledijo poskusi drugih. Ustavimo se, povemo, da je bilo kršeno pravilo, in pri tem uporabimo resnejši ton, ustrezen položaj telesa, pomemben pa je tudi pogled, s katerim neposredno zajamemo želene učence. Nihče ne posluša, če ga ne gledaš – gledanje v oči je osnova dvosmerne ustne komunikacije. S tem sporočamo, da smo to vedenje opazili.
- Opomnimo, kaj sledi, torej posledica. Lahko jih tudi vprašamo, ali se spomnijo, kaj smo se dogovorili o posledicah dejanj. Vedno se bo našel vsaj nekdo, če ne večina, ki se tega dobro spomni.
- Predstavimo svoja pričakovanja glede vedenja. To je zelo pomemben trenutek, saj odloča o učiteljevi avtoriteti. Vsak pri sebi lahko razmisli, kaj bi naredil v nadaljevanju. Sama se dosledno držim pravil, saj imam občutek, da to otrokom predstavlja določeno stopnjo varnosti. S tem se učijo prevzemati odgovornost za svoja dejanja, sprejemati posledice, ubesediti svoje misli in čustva, razlikovati med prav in narobe ter se v prihodnje mogoče zadržati.

- Razsojamo pravično. Pri tem je zelo pomembno, da znamo razločiti in prepoznati, kdaj je nekdo kriv in kdaj ne. Običajno imamo pred seboj dva učenca, ki trdita enako. Nikakor ne napadamo vedno vedenjsko problematičnega učenca, ki je, če si priznamo ali ne, zelo velikokrat obtožen, tudi če v resnici ni kriv. Ostali sošolci izjemno dobro vedo, na račun koga se lahko operejo krivde.
- Učence pohvalimo. Poskrbeti moramo za uravnoteženost pohvale in kritike. Če opazimo, da so dejanja učencev deležna več naše kritike, poiščemo protiutež in s tem učence in njihova dejanja, ki bi jih pohvalili. To naredimo javno, lahko tudi z zapisom v beležko, nalepko ali z drugo posebno metodo za nagrajevanje pridnosti. Tudi odrasli smo radi nagrajeni in pohvaljeni, z otroki pa ni nič drugače. Vsak bo stremel k temu cilju, če bo dovolj dosegljiv. Pri tem bodimo dosledni. Vedno. Tudi takrat, ko nam ni do tega.

V razredu smo za učence; prijazni, srčni, predvsem pa dostopni. Vedno kakšen otrok 'štrli' iz povprečja, zato mora učitelj z njim postopati drugače. Ne, ker bi ga označili kot posebnega, pač pa zaradi osebnosti, osebnostnih karakteristik, okolja in vzgojnega ozadja družine. Tak posameznik potrebuje razumevanje, avtoriteto in s tem postavljene meje. Moramo mu dati vedeti, da ga imamo radi, čeprav mu nečesa ne dovolimo. Nekdo potrebuje le drobno pozornost; morda samo to, da ga poslušamo o stvari, ki se mu je zgodila konec tedna. Drugi potrebuje svoj čas, občutek, da se sam odloči, da je cenjen, in sam pride do učitelja. Večkrat jim povejmo kakšno svojo izkušnjo, zabavno stvar, s katero za kratek čas prekinemo pouk.

Previdnost in premišljenost

Vsak otrok se največ nauči z zgledom, zato moramo biti pri podajanju povratnih informacij o neželenem vedenju previdni in premišljeni. Otrok ponotranji naše zapovedi, vključi jih v svoje vsakodnevno delovanje, zato pri tem pazimo, kaj in kako sporočamo.

Foto: arhiv Nike Bracović Blatnik

Cilj učitelja je poleg obravnave snovi v ustreznem času in prenosa znanja na učence tudi otrokovo dobro počutje, pozitiven psihosocialni razvoj, dobra samopodoba. Kljub današnjemu tempu in pričakovanjem z vseh strani si moramo prizadevati, da bi bili čuteči učitelji, ki smo pripravljeni poslušati otroke in jih slišati. Učenci ravno z nami preživijo dobršen del dneva, zato jih hote in nehoti tudi vzgajamo. Marsikdo izmed njih nas lahko pozitivno preseneti.

Viri in literatura

- Gogala, Stanko (2005): *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.
- Javornik, Marija; Šebart, Mojca (1991): O vlogi učitelja v pedagoškem procesu. *Sodobna pedagogika*, letnik 42, št. 1–2, 27–37.
- Košmrl, Sabina (2019): *Srčni učitelj*. Trbovlje: 5KA.
- Kovačič, Miroslava (2008): Odnos učenec–učitelj. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko*, 23 (3–4), 170–185.
- Razdevšek Pučko, Cveta (2004): Kakšnega učitelja potrebuje (pričakuje) današnja (in jutrišnja) šola? *Sodobna pedagogika*, letnik 55 (posebna izdaja), 52–74.
- Rus, Petra (2011): *Avtoriteta učitelja v javni šoli*. Diplomsko delo. Pridobljeno 1. 8. 2022 s spletne strani: http://pefprints.pef.uni-lj.si/288/1/DIPLOMSKA_Petra_Rus.pdf.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Pridobljeno 31. 7. 2022 s spletne strani: <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>.